

Hapsedilme, İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme (Şükrü BİLGİÇ)

Ömer Faruk IŞIKLI*

Hapsedilme, İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme, Şükrü Bilgiç,
Vadi Yayınları, Ankara, Ekim 2012, 352 sayfa

§§§

Yazar Hakkında

Bilgiç, Adıyaman'da doğmuş, ilk, orta ve liseyi burada okumuştur. Lisans eğitimini Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde, yüksek lisansını Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamıştır. 2006 yılında Adalet Bakanlığı'na Sosyolog olarak atanmış ve bu unvanla; İnebolu, Siverek ve Kahramanmaraş Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde sosyolog olarak çalışmıştır. 2009 yılında unvan değişikliğiyle Yozgat E tipi kapalı ceza evine öğretmen olarak atanmıştır ancak daha sonraki süreçte bu görevinden feragat ederek, eski görevi olan Kahramanmaraş Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne Sosyolog olarak dönmüştür. Halen Kahramanmaraş Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde çalışmaktadır.

Eser Hakkında

Yapılan çalışma, Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde, her bölgede üç merkez seçilmesi, toplam 28 ilde bulunan 32 ceza infaz kurumunda

* KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, e-posta: isikli.omerfaruk@gmail.com

anket çalışmasının yapılması, anket uygulanan 32 ceza infaz kurumlarının 15'i büyükşehir, 12'si il, 5'i ilçede olmak üzere toplam da 3555 kişiye ulaşılarak anket uygulanmıştır(Bilgiç,2012: 193s). Çalışma Türkiye çapından önemli derece ilk olarak yapılan bir uygulamadır. ceza ve infaz kurumlarında bulunan mahkumların hapsedilme, iyileştirme ve yeniden suç işleme konuları, nicel araştırma yöntemi olan, anket yöntemini kullanarak ortaya konmuştur. Bu çalışmanın temel amacı, cezalandırma türlerinden hapsedilme(özgürlüğün kısıtlanması) cezasının temel amaçlarından biri olan topluma kazandırma işlevini yerine getiremediğini, bu hükümlülerin ceza evlerinden tahliye edildiğinde; toplum nazarında etiketlenmesi, sosyal yaşamdan dışlanması, iş bulamaması v.b durumların olması ve ceza infaz kurumlarından tahliye edilmesine yakın süreçte sosyal yaşama uyum sağlamaya yönelik çalışmanın yetersiz olması veya hiç olmaması, bu kişilerin suça çevre şartlarına bağlı olarak tekrar suç işlemesiyle ceza ve infaz kurumuna dönmesi üzerine olmuştur.

Eser yedi bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kitapta kullanılan temel kavramlar ve anayasal süreçte olan Türk Ceza Kanunu'nda geçen yasal süreçlerin anlatılmış (s.25-40). İkinci bölümde literatürde olan suç teorileri yönelik öne sürülen temel teorileri detaylandırılmış (s.41-62). Üçüncü bölümde hapsedilmenin tarihsel gelişimini dünyada ve Türkiye'de uygulanan hapsedilme sistemlerini(koğuş, hücre, karma, müşahede ve sınıflandırma) açıklamıştır. Ayrıca Avrupa ve Amerika'da ceza infaz sistemlerini ve Türkiye'deki ceza infaz kurum tiplerini(kapalı ceza evi ve açık ceza evi) açıklamış ve son olarak da bu bölümde Çağdaş Dönem'de hapis cezalarına yaklaşımları -lehte ve aleyhteki- dile getirilmiştir (s.63-114). Dördüncü bölümde ceza ve infazın temel amacı, iyileştirme (islah etme) konusunun kavramsal tanımının, ceza infaz kurumlarının iyileştirme çalışmalarının (eğitim-öğretim, destek programları vb. eğitimlerin) yapılması ve bunun yanında Eğitim Birimi ve Psiko-Sosyal Servis çalışmalarına değinilmiştir (s.115-152). Beşinci bölümde yeniden suç işlemenin kavramsal tanımını, bu alanda yapılan suç işlemeyi önlemek amacıyla yapılan uygulamaları ve suç önleme teorileri açıklanmıştır (s.153-190). Altıncı bölümde 32 ceza infaz kurumunda yapılan anket çalışmasının değerlendiril-

dirilmesi yapılmıştır (s.191-332). Son olarak yedinci bölümde ise sonuç, değerlendirme ve önerilerin oluşturulduğu görülmektedir (s.333-348).

Yapılan bu çalışma üç temel başlık üzerine oturmaktadır. Bunlar hapsedilme, iyileştirme ve yeniden suç işleme şeklindedir. Neden üç temel başlık altında oluşmaktadır? Çünkü ceza evlerinde var olan sorunların neler olduğunu, hapsedilen mahkumların ne gibi sorunlarla karşılaştığını, cezaevlerinde var olan yaşam şartlarının neler olduğunu, hapsedilme koşullarının yaşama alanı olarak uygun olup olmadığını, hapsedilen kişilere ne gibi iyileştirmelerin yapıldığını ve cezaevlerinin asıl amacı; işlenen suçtan dolayı, bireyi ıslah etme, düzeltme ve topluma kazandırma amacını yerine getirip getiremediğini, iyileştirme varsa, yeniden neden suç işlediğini, toplumun buradaki etkilerinin neler olduğunu, yeniden suça teşvikin cezaevlerinin engel olmadığını mı, yoksa devletin yasal süreç eksiklikleri mi? gibi sorularla, var olan sorunların bu üç başlık altında oluşmasına neden olduğunu görmekteyiz.

Hapsedilme konusunda kişinin temel bilgilerinin alındığı (cinsiyet, medeni durum, yaşı, doğum yeri ve eğitim durumu) gibi temel sorular sorulduğunu görmekteyiz, özellikle hapsedilme bölümünde soruların, bu konudaki sorunların daha açıklayıcı olduğunu, soruna çözüm oluşturma amacıyla sorulduğu kanaati oluşmaktadır. Hapsedilme bölümünde soruların diğer sorular ise; hapsedilmeyle ilgili olarak hukuki statünüz nedir, suç işlemenizde etkili olan faktörler nelerdir, toplamda kaç defa cezaevine girdiniz, suçunuz nedir, işlediğiniz suçu kabul ediyor musunuz, işlediğiniz suçtan pişmanlık duyuyor musunuz, çevrenizde sizden başka cezaevine giren var mı, cezaevi ortamında kendinizi nasıl hissediyorsunuz, cezaevi personelinin size karşı davranışlarını nasıl değerlendiriyorsunuz, cezaevinde bulunduğunuz sürede aile ve yakın çevrenizden maddi manevi destek görüyor musunuz, cezaevinde karşılaştığınız en büyük sorun veya sorunlar nelerdir? (Bilgiç, 2012: 196). Şeklinde soruların sorulduğu ve alınan cevapların cezaevlerindeki hapsedilme ve ortam şartlarının neler olduğuna dair bizlere bilgiler vermektedir.

İyileştirme bölümünde soruların temel sorular olduğunu, iyileştirme kavramının ne anlama geldiğini, soruları gördüğümüzde daha net çıkarım-

ların olabileceğini düşünmekteyim, iyileştirmede sorulan sorular ise: Bulduğunuz cezaevinde hangi iyileştirme/topluma kazandırma çalışmaları yapılmaktadır ve bu çalışmaları yeterli görüyor musunuz, cezanın amacına ulaşabilmesi(yeniden suç işlenmesinin önlenmesi) için hapis cezası yerine size hangi tür cezanın verilmesini isterdiniz, cezaevlerinde hangi iyileştirme/topluma kazandırma çalışmaları yapılmalıdır, sizce birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ülkemiz cezaevlerinde zorunlu çalıştırma olmalıdır, mahkumların tahliyeden sonra, sorumluluk sahibi bir birey olarak suç işlemeden yaşamlarını sürdürebilmesi için cezaevinde hangi iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır, bulunduğunuz cezaevinde tahliye sonrası sosyal yaşama uyum sağlamaya yönelik programlar yapılıyor mu, infaz sürecinde kaç kursa katıldınız? (Bilgiç, 2012: 197). Gibi soruların sorulduğu ve bu sorulara alınan cevapların o ceza evlerinde var olan durum tespiti yapıldığı ve sorunlara da çözüm arandığı görülmektedir. Mahkumlar açısından bu durum, toplumsal hayata kazanımını sağlayan eğitimlerin bu sorular aracılığıyla çözüme kavuşturmak ve iyileştirme adına durum tespiti yapmak açısından önemlidir.

Yeniden suç işleme bölümünde iyileştirme bölümünün sorularıyla benzer olmakta veya iyileştirmede sorulan sorularla birleştirilerek sorulduğunu görmekteyiz, buradaki sorular ise: tahliye olduktan sonra yaşadığınız veya yaşayacağınızı düşündüğünüz sıkıntılar/kaygılar nelerdir, tahliye sonrası devletten beklentileriniz nelerdir, cezaevlerinden tahliye olanlara yardım etmek amacıyla kurulan 'koruma kurulu başkanlığı' adlı bir birimin olduğunu biliyor musunuz? (Bilgiç, 2012:197). Burada soruların amacı, mahkumların tahliye edildikten sonra tekrar suça bulaşmaları sonucunda tekrar cezaevine girdiklerinde veya tekrar suç işlemeden/bulaşmadan toplumsal hayata nasıl adapte edilmesi gerektiğini ve bu konuda mahkumların koruması için ne gibi tedbirler alınması gerektiği ve bazı birimlerden haberdar olmasını sağlamaktadır.

Metodolojik Bir Değerlendirme

Eserin adı "*Hapsedilme-İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme*"dir, ilk bakışta eser, var olan cezaevlerinin sorunları ve burada yatan mahkumların problemlerini ortaya koymak amacıyla yazıldığını düşündürmüştür. Kitabı okuduğumda içeriğin tamamen cezaevlerindeki mahkumların sorunlarına ve cezaevlerinde tahliye olan mahkumların toplumsal hayatta yaşadıkları sorunları, tekrar sosyal çevrenin etkisi ve toplumsal sebeplere bağlı olarak suça teşvik edilmeleri, suça teşvike edilmelerinin nedenlerini yapılan anket sayesinde görmekteyim. Yapılan saha çalışmasının 32 ceza ve infaz kurumunda yapılmış olması, erkek, kadın ve çocuk mahkumların üzerinde yapılması, var olan sorunlara genel bir bakış açısı kazandırdığını söyleyebilirim. Ayrıca literatürde var olan tüm kaynakların iyi tarandığını ve yansımalarını kitabın bölümlerinde görülmektedir. Özellikle yasal ve anayasal çerçevede suç ve ceza tanımlarının iyi tarandığını, dünyada suç işleyen kişilerin ve onların ıslahının nasıl olduğunu, yapılan uygulamaların ve yöntemlerin neler olduğunu da literatür açısından araştırılması kitaba bilimsel anlamda değer kattığını söyleyebilirim.

Kitap başlığına bakacak olursak, bu çalışmanın suç sosyolojisi merkezli yazıldığını düşünebiliriz. Ancak yapılan çalışmanın sosyolojik temelle ve suç sosyolojisi üzerine yazılması, kitabın genel anlamda sosyolojik dil kurgusuna uymadığını söyleyebilirim, çünkü; kitabın birinci bölümünde teorik olarak aktarılan ; suç nedir, ceza nedir, cezanın amacı nedir, cezalandırmanın ilkeleri nelerdir, cezanın özellikleri, cezanın türleri, hukuki olanlar (asli-ek cezalar) , yöneldikleri değere göre cezalar ve mevzuata göre cezalar gibi başlıkların teorik olarak alt yapı oluştursa da, çoğunlukla hukuksal terimlerin kullanıldığı ve hukuki normlar üzerinden ifade edilmesi, genel sosyoloji açısından sosyolojik dilin kullanılmadığı kanaati oluştuğunu söyleyebilirim. Buradaki temel düşüncemizin gerekçesi, hukuksal kavramlarla sosyolojik temel oluşturulmasıdır (s. 25-40).

Eserde suç sosyoloji teorileri olması eserin metodolojik olarak bize katkı sağladığını, suç teorilerinin bir arada görmemizi sağlamaktadır. Yapılan bu bölüm çalışmasının teorik boyutunun, sosyolojik temel üzere inşa

edilmiş olması, esere bilimsel anlamda değer kattığını söyleyebiliriz (s. 41-62).

Yapılan bu kapsamlı çalışmanın sosyolojik temelli olması her ne kadar bazı noktalarda desteklense, içerik bağlamında bunu görememekteyiz, buradaki düşüncemiz üçüncü bölümde hapis cezasının tarihsel gelişimi, Türkiye, Avrupa ve ABD'deki hapsedilme uygulamalarının teorik anlamda ifade edilmesi, yine sosyolojik açıdan değil o kurumların anayasal ve ceza hukuku sistemi üzere kurgulanmış ve metne bu şekilde yansıtılmıştır. Özellikle de Türkiye'deki Türk Ceza hukukunda hapis cezasının tarihi gelişimi, Türkiye'deki ceza ve infaz kurumlarının özelliklerini ve çağdaş dönem hapis cezası uygulamaları bize sosyolojik anlamda bir veri vermediğini sadece bize suç işleyen kişinin bulunacağı durumu (islah edilecek yer) ve o ortamı aktarmaktadır (s. 63-114).

Eserde var olan çalışmanın eğitim-öğretim açısından değerlendirildiğini bu bağlamda cezaevlerindeki eğitim öğretim faaliyetlerinin mahkuma kattığı değeri, onun sosyal hayata hazırlama, meslek edinme kurslarında eğitilmesi ve isteğe bağlı olarak da olsa din kültürü ve ahlak öğretimi alabildiklerini, kütüphane ve kitap çalışmaları olduğu, özellikle de psiko-sosyal programların olması, mahkumların cezaevlerinde iyileştirme çabasında olduğunun temel amacı mahkumları topluma kazandırmak olduğunu görmekteyiz. Burada ceza evlerinin, mahkumları psiko-sosyal açıdan desteklediğini, sosyolojik bağlamda kısmi veri sağlamakla birlikte, mahkumları sosyal yaşama kazandırılması onların sosyal-psikolojileri açısından toplumla kaynaşması, mahkumlar nazarında önemli yer ettiğini söyleyebiliriz. Bu uygulamaların yapılması tekrar suça meyletmemesini sağlamaktadır. Ayrıca iyileştirmeyle birlikte yeniden suç işlemeyi önlemek amacıyla yapılan etkinlikler, sosyal-psikoloji açısından mahkumlara değer kattığını düşünebiliriz (s.115-185).

Bu çalışmada önemle vurgulanması gereken yer ise, anket yöntemi ile yapıldığı ve değerlendirildiği kısmıdır. Hapsedilme, iyileştirme ve

yeniden suç işleme konu başlıkları altında önemli sorular sorulup¹ ve cevaplarla nicel veriler ortaya koyarak mahkumların sorunlarını çözmek veya var olan durumu tespit etme amacını taşıdığını görmekteyiz. Bu anket çalışmasının özellikle sosyolojik boyutunun olmasıyla birlikte sosyopsikolojik durum çerçevesinde gelişmektedir ki, suç işlemede ve sorulara verilen cevaplar, sosyal hayatın içindeki durumun psikolojik yansımalarıdır. Bu durumu anket verilerinin değerlendirmesinde ve açıklanmasında görmekteyiz (s. 191-332).

Özellikle eserde, eleştireceğimiz nokta ise, anket sorularında kişinin suç işleme konusunda dini boyutu veya dini hayatına dair soruların olmamasıdır. Kişinin dini yaşantısı suçtan uzak kalmasını sağlar mı ya da suça iter mi? Dini yaşantısına dair anketlerde herhangi bir sorunun görülmemesi, din konusunun pas geçildiği kanaatini taşımaktayım. Ayrıca talep edilen iyileştirme ve topluma kazandırma çalışmalarında yani tablo 23 de, din eğitimi maddesi, tabloda ikinci sırada olması, bu konunun önemini gösterir, bu açıdan din eğitiminin dahil edilmesi veya dini yaşamın (dindarlığın) bu alana girmesi din sosyolojisi açısından da katkılarının olacağını düşünmekteyim. Öneriler kısmında beyan edilen, dördüncü öneri: Genel kabul gören bilgiye göre hükümlü tutukların manevi değerleri zayıftır. Manevi değerleri zayıf olan hükümlü tutuklulara zorunlu din dersleri sınıfı ve ibadethanelerde verilmek suretiyle maneviyatları güçlendirilmelidir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere dindarlık suç işlemeyi engellemektedir (Kızmaz 2010: 52s./ Bilgiç. 2012: 399s). Beyanın yer almasına rağmen eserin tamamında dini hayata dair bir sorunun dahi olmaması ama öneriler kısmına bu önerinin konması bu konuda tutarlı bulunmadığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, hükümlülere dair yapılan saha çalışması cezaevinde sorunlarını görmek açısından katkı sağladığını söylebilirim. Yapılan bu çalışmanın çok zahmetler içinde yapıldığını, yaklaşık üç yıl gibi bir sürede hazırlandığını bu alana dair literatürün tarandığını, özellikle anketlerin bir çok infaz kurumunda uygulandığını da göstermektedir. Bu çalışmanın

¹ Birinci kısım eser tanıtım bölümünde 'hapsedilme, iyileştirme ve yeniden suç işleme' başlıklarının soruları detaylı bir şekilde verilmektedir.

bilimselliği açısından bir problem olmadığını, sosyolojik dil kurgusu anlamında sorunlar teşkil ettiğini, yukarıdaki bölümlerde gerekçeleriyle ifade ederek aktardığımı düşünmekteyim. Esasen çalışmanın tamamı suç sosyolojisi araştırmasından çok, sosyal-psikoloji araştırması olduğunu düşündürmüş ve bunun nedeni ise var olan şartların sosyal yaşama ve sosyal yaşam durumuna göre bireyin pozisyon alması, verilen cevapların gerekçelerinin buna göre verilmesi sosyal-psikoloji yansıması olduğunu da düşündürmüştür.